

Vælgerne og Europa-Parlamentsvalg: Landspolitisk valgvind og stærke spidskandidater¹

Yosef Bhatti, Seniorforsker, Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning, YoBh@kora.dk

Kasper Møller Hansen, professor, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet, kmh@ifs.ku.dk

Danske Europa-Parlamentsvalg er interessante i en valgforskningssammenhæng, da partisystemet og valgsystemet er forskellige fra øvrige danske valg. Artiklen undersøger den overordnede stemmefordeling, vælgervandring samt den personlige stemmeafgivning til Europa-Parlamentsvalget i 1979-2009. Stemmefordelingen til Europa-Parlamentsvalg har historisk set været væsentlig forskellig fra folketingsvalg, om end denne forskel er blevet mindsket de to seneste valg grundet nej-bevægelsernes tilbagegang samt en normalisering af Socialdemokratiets opbakning. Volatiliteten fra valg til valg er større end til folketingsvalg, og ændringerne forklares i høj grad af den landspolitiske valgvind, som ved EP-valg slår halvt igennem, samt styrken af spidskandidaterne, der har nogenlunde samme effekt som valgvinden. Endelig viser analysen af de personlige stemmer ved EP-valg, at kvindelige kandidater oftere går frem i forhold til deres listeplacerings, når vi sammenligner med mandlige kandidater.

Europa-Parlamentsvalgenes betydning

EU-samarbejdet er blevet betydeligt udbygget siden det første direkte valg til Europa-Parlamentet (EP) i 1979. Der er nogen uenighed om, præcis hvor omfangsrig EU's indflydelse er, men det er et faktum, at en betydelig mængde EU-lovgivning i dag har direkte indflydelse på den enkelte danskers hverdag. Internt i EU er der samtidig sket en

ændring i de relative magtforhold, hvor det direkte folkevalgte parlament gradvist har opnået øgede beføjelser (Kelstrup o.a., 2012; Hix og Marsh, 2011). Der er således meget, der tilsiger, at EP-valg burde interessere os som borgere og forskere (se også Bhatti og Hansen, 2009).

EP-valgs relevans afspejles ikke umiddelbart i mediernes, befolkningens og forskningens fokus på emnet. Hvis vi ser bort fra valget i 2009, hvor der samtidig var en afstemning om tronfølgeforloven, har valgdeltagelsen været på ca. 50 procent, hvilket er betydelig mindre end de 71,9 procent, som stemte ved kommunalvalget i 2013, eller de 87,7 procent, der stemte ved folketingsvalget i 2011. I en forskningsmæssig sammenhæng er det også noget sparsomt, hvad vi ved om danske EP-valg (se dog de Vreese og Tobiasen, 2007; Bhatti og Hansen, 2009), hvis vi sammenligner med vores viden om folketingsvalg (f.eks. Andersen o.a., 1999; Andersen og Borre, 2003; Andersen o.a., 2007; Stubager o.a., 2013) og omkring folkeafstemninger om de danske EU-forbehold (Siune og Svensson, 1993; Siune og Svensson, 1993; Buch og Hansen, 2002; Borre og Goul Andersen, 1997; Hansen, 2008; Jakobsen o.a., 2001 – se også Bhatti og Hansen, 2009: 2). Der er således behov for mere viden om vælgeradfærden til EP-valg.

Der er imidlertid en stærk international litteratur, der undersøger de simultane EP-valg i medlemslandene, og som man kan søge inspiration i, når man vil se nærmere på Danmark. I denne litteratur er der etableret en sontring mellem førsteordens- (valg til de nationale parlamenter/præsident) og andenordensvalg (EP-valg). Sontringen indebærer, at valgdeltagelsen til andenordensvalg er lavere end til førsteordensvalg, og at andenordensvalg i højere grad er præget af, hvad der foregår i de nationale parlamenter end omvendt. Det er således veletableret, at indenrigspolitiske omstændigheder i de enkelte medlemslande er meget afgørende for udfaldet af EP-valg. Samtidigt er det svært at finde en effekt på tværs af landene på de enkelte landes valgresultater, som kan relateres direkte til, hvad der foregår i EU-regi (se de Vries, 2011 for indirekte effekter gennem de nationale valgkampe). Vælgerne stemmer altså i højere grad ud fra, om de vil belønne og især straffe de siddende nationale regeringer snarere end at forholde sig til, hvad der foregår i EU-regi (Reif og Schmitt, 1980; Reif, 1984; Marsh, 1998). Et andet vigtigt fund fra den internationale litteratur er, at den siddende regering i gennemsnit straffes af vælgerne ved EP-valg, og denne tendens er blevet forstærket ved de seneste EP-valg til trods for Europa-Parlamentets øgede indflydelse (Hix og Marsh, 2007; 2011; Brug og Eijk, 2007). Forklaringen på, at vælgerne straffer den siddende regering ved et EP-valg, kan både relateres til en generel *cost of ruling*-effekt, som en regering oplever, og at vælgerne placerer ansvaret for de seneste års økonomiske krise hos den siddende regering (Hansen og Stubager, 2013; Goul Andersen og Hansen, 2013). Alt er dog ikke national politik: For eksempel belønnes partier af vælgerne, såfremt de opstiller landspolitisk erfarende kandidater til EP-valgene (Hobolt og Høyland, 2011).

Danske EP-valg er interessante i et valgforskningsperspektiv af flere årsager. Som nævnt ovenfor er Europa-Parlamentet en vigtig in-

stitution med en betydelig indflydelse, og derfor bør vi helt naturligt interessere os for, hvordan vi vælger vores repræsentanter dertil. En mere teknisk grund er, at EP-valg er karakteriseret ved et særegent valgsystem i forhold til folketings- og kommunalvalg. Repræsentanterne vælges i et stort landsdækkende valgområde/valgkreds i stedet for 10 storkredse, som vi kender det fra folketingsvalg, eller 98 kommuner, som vi kender det fra kommunalvalg. Det betyder, at alle kan stemme på de samme partier og politikere, hvilket øger potentialet for, at kandidaterne og deres person kan spille en større rolle. Det så man blandt andet komme til udtryk ved 2004-valget, hvor forhenværende statsminister Poul Nyrup Rasmussen fik 407.966 personlige stemmer, hvilket svarer til næsten 22 procent af samtlige gyldige stemmer afgivet ved valget, og sandsynligvis medvirkede til at fordoble sit partis stemmeandel. Til sammenligning fik topscoren ved folketingsvalget i 2001, Anders Fogh Rasmussen, 70.024 personlige stemmer. Den mulige personeffekt kan også illustreres ved, at ved EP-valget i 2004 og 2009 stemte henholdsvis 82,4 procent og 76,9 procent personligt. Ved folketingsvalgene i 2007 og 2011 lå det tilsvarende tal på 50,8 og 50,1 procent.

En yderligere grund til interessen for EP-valg er, at partisystemet er anderledes i forhold til folketingsvalg. Enhedslisten stiller ikke op til Europa-Parlamentet, men til gengæld har de såkaldte nej-bevægelser (JuniBevægelsen og Folkebevægelsen mod EF/EU) traditionelt haft en betydelig støtte. Det gør for eksempel, at det er uklart, hvor stor sammenhæng, der er mellem nationalpolitiske valgvinde og partiernes præstation til EP-valg, ligesom man kunne forestille sig, at der var nogle partier, der grundet interne spændinger på EU-spørgsmålet, eller fordi deres vælgere ikke ønsker at stemme til EP-valg, systematisk klarer sig dårligere, end de gør nationalt. EP-valgs relevans mindskes ikke af, at vi nu har haft syv valg siden det første i 1979 og derfor

begynder at have mulighed for at lede efter systematiske træk i vælgeradfærden på tværs af valgene.

Målet for denne artikel er at øge den deskriptive viden om resultaterne til de foregående danske EP-valg. Vi vil med udgangspunkt i aggregerede valgdata først analysere stemmefordelingerne til alle EP-valg (1979-2009) med særlig fokus på nej-bevægelsernes støtte samt, hvordan de enkelte partier klarer sig i forhold til folketingsvalg. I anden del af analysen ser vi nærmere på vælgervandringerne fra EP-valg til EP-valg, særligt med henblik på at vurdere, om der, som til kommunalvalg, eksisterer en landspolitisk valgvind (f.eks. Thomsen, 1997; Thomsen, 2007), der påvirker resultaterne til EP-valg, eller om denne valgtipe lever helt sit eget liv. De to første dele baserer sig i nogen grad på Bhatti og Hansen (2009), men med en del udvidelser samt opdatering med 2009-valget. I den sidste del af analysen ser vi nærmere på de personlige stemmer, der som argumenteret for ovenfor er af særlig interesse ved EP-valg. Vi sammenligner den personlige stemmeandel ved de forskellige typer af valg og analyserer derudover hvilke typer kandidater, der ved

deres resultatplacering rykker op eller ned i forhold til deres listeplacering ved EP-valg.

Overordnede træk i stemmefordelingen

Når danskerne den 25. maj 2014 går til stemmerne, vil det være ottende gang, at vi direkte kan indvælge repræsentanter til Europa-Parlamentet. Tabel 1 viser den procentvise stemmefordeling til de foregående syv valg, mens tabel 2 viser de tilsvarende stemmefordelinger ved de tilstødende folketingsvalg, således at det er muligt at sammenligne på tværs af de to typer af valg. Beregningerne er foretaget på baggrund af valgresultaterne med én decimal.

Den mest åbenlyse forskel på stemmefordelingerne til EP- og folketingsvalg, når man ser på hvilke partier, der stiller op, er fraværet af Enhedslisten til førstnævnte og tilstedeværelsen af de to nej-bevægelser: JuniBevægelsen og Folkebevægelsen mod EU. Nej-bevægelsernes opbakning lå indtil 2004-valget i gennemsnit omkring 22 procent med top i 1994-valget, hvilket sandsynligvis hænger sammen med den mobiliserede EU-modstand i kølvandet på Edinburgh-afstemningen i 1993. Ved de to seneste valg er opbakningen

Tabel 1: Stemmefordeling ved EP-valg

	1979	1984	1989	1994	1999	2004	2009
Socialdemokratiet (A)	21,9	19,5	23,3	15,8	16,5	32,6	21,5
Radikale Venstre (B)	3,3	3,1	2,8	8,5	9,1	6,4	4,3
Konservative Folkeparti (C)	14	20,8	13,3	17,7	8,5	11,3	12,7
Centrum-Demokraterne (D)	6,2	6,6	8	0,9	3,5	–	–
Retsforbundet (E)	3,4	–	–	–	–	–	–
Socialistisk Folkeparti (F)	4,7	9,2	9,1	8,6	7,1	7,9	15,9
Liberal Alliance (I)	–	–	–	–	–	–	0,6
JuniBevægelsen (J)	–	–	–	15,2	16,1	9,1	2,4
Kristendemokraterne (K)	1,8	2,7	2,7	1,1	2,0	1,3	–
Folkebevægelsen mod EU (N)	20,9	20,8	18,9	10,3	7,3	5,2	7,2
Dansk Folkeparti (O)	–	–	–	–	5,8	6,8	15,3
Venstre (V)	14,5	12,5	16,6	19,0	23,4	19,4	20,2
Venstresocialisterne (Y)	3,5	1,3	–	–	–	–	–
Fremskridtspartiet (Z)	5,8	3,5	5,3	2,9	0,7	–	–

Tabel 2: Stemmefordeling ved Folketingsvalg

	1977	1979	1981	1984	1987	1988	1990	1994	1998	2001	2005	2007	2011
Socialdemokratiet (A)	37,0	38,3	32,9	31,6	29,3	29,8	37,4	34,6	35,9	29,1	25,8	25,5	24,8
Radikale Venstre (B)	3,6	5,4	5,1	5,5	6,2	5,6	3,5	4,6	3,9	5,2	9,2	5,1	9,5
Konservative Folkeparti (C)	8,5	12,5	14,5	23,4	20,8	19,3	16	15	8,9	9,1	10,3	10,4	4,9
Centrum-Demokraterne (D)	6,4	3,2	8,3	4,6	4,8	4,7	5,1	2,8	4,3	1,8	1,0	–	–
Danmarks Retsforbund (E)	3,3	2,6	1,4	1,5	0,5	–	0,5	–	–	–	–	–	–
Socialistisk Folkeparti (F)	3,9	5,9	11,3	11,5	14,6	13,0	8,3	7,3	7,6	6,4	6,0	13,0	9,2
Dansk Folkeparti (O)	–	–	–	–	–	–	–	–	7,4	12	13,3	13,9	12,3
Kristendemokraterne (K)	3,4	2,6	2,3	2,7	2,4	2,0	2,3	1,9	2,5	2,3	1,7	0,9	0,8
Venstre (V)	12,0	12,5	11,3	12,1	10,5	11,8	15,8	23,3	24,0	31,2	29,0	26,2	26,7
Venstresocialisterne (Y)	2,7	3,7	2,7	2,7	1,4	0,6	–	–	–	–	–	–	–
Fremskridtspartiet (Z)	14,6	11	8,9	3,6	4,8	9	6,4	6,4	2,4	0,5	–	–	–
Enhedslisten (Ø)	–	–	–	–	–	–	1,7	3,1	2,7	2,4	3,4	2,2	6,7
Ny Alliance (Y) /Liberal Alliance (I)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2,8	5,0
Andre samt uden for partierne	4,6	2,3	1,3	0,8	4,7	4,2	3,0	1,0	0,4	0,0	0,3	0,0	0,1

Tabel 3: Partiernes tilslutning til EP-valg fratrullet deres tilslutning ved et gennemsnit af de to tilstødende folketingsvalg for de partier, der stiller op til EP-valg (1979-2009)

	1979	1984	1989	1994	1999	2004	2009	Gens.
Socialdemokratiet (A)	-16,2	-11,8	-9,7	-19,0	-17,1	6,1	-3,7	-10,2
Radikale Venstre (B)	-1,8	-2,5	-1,9	4,0	4,8	-2,0	-2,6	-0,3
Konservative Folkeparti (C)	2,1	-2,3	-4,6	2,6	-0,5	1,2	4,5	0,4
Centrum-Demokraterne (D)	2,5	2,0	3,1	-2,1	0,0	–	–	1,1
Retsforbundet (E)	0,7	–	–	–	–	–	–	0,7
Socialistisk Folkeparti (F)	-0,9	-2,7	-1,9	1,2	-0,1	1,8	4,5	0,3
Liberal Alliance (I)	–	–	–	–	–	–	-3,1	-3,1
JuniBevægelsen (J)*	–	–	–	15,2	16,1	9,1	2,4	10,1
Kristendemokraterne (K)	-0,9	0,0	0,6	-0,8	-0,4	-0,5	–	-0,4
Folkebevægelsen mod EU (N)*	20,9	20,8	18,9	10,3	7,3	5,2	7,2	12,9
Dansk Folkeparti (O)	–	–	–	–	-3,2	-6,2	2,1	-2,4
Venstre (V)	2,1	0,6	3,1	-3,7	-3,0	-10,0	-6,2	-2,5
Venstresocialisterne (Y)	-0,1	-1,2	–	–	–	–	–	-0,7
Fremskridtspartiet (Z)	-5,7	-0,2	-2,6	-3,5	-1,1	–	–	-2,6

»*« indikerer, at partiet ikke stiller op til folketingsvalg. Forskellen i tilslutning for disse partier er derfor pr. definition lig deres tilslutning til EP-valg. Bemærk også, at summen af differencer er lidt over 0, da ikke alle folketingspartier stiller op til EP-valg.

faldet noget, idet bevægelserne tilsammen fik 14,3 procent i 2004 og kun 9,6 procent i 2009 – et valgresultat, der førte til JuniBevægelsens opløsning 5. september 2009. Ser vi bort

fra nej-bevægelserne, stiller de øvrige partier, som søger indvalg ved EP-valg, også op til folketingsvalg. Ovenfor har vi beregnet, hvordan partierne klarer sig ved førstnævnte type

valg i forhold til sidstnævnte. For hvert EP-valg er den tilsvarende folketingsvalgsstøtte udregnet ved et gennemsnit af de partiets opbakning ved de to tilstødende folketingsvalg (valget før og valget efter). Gennemsnittet er vægtet efter den relative tidsmæssige afstand til valgene, så det valg, som ligger tættest ved EP-valget, vægtes højest.²

Tabellen viser ikke overraskende, at de største positive værdier findes hos nej-bevægelserne, da disse kun stiller op til EP-valg. Det parti, der over valgene fra 1979 til 2011 klarer sig relativt dårligst til EP-valg (målt i procentpoint) sammenlignet med folketingsvalget, er Socialdemokratiet. Partiet klarer sig i gennemsnit 10,2 procentpoint dårligere til EP-valg. En enkelt undtagelse er 2004-valget, hvor tidligere statsminister Poul Nyrup Rasmussen stillede op og fik 407.966 personlige stemmer. Socialdemokratiets lave EP-tilslutning skal ses i lyset af, at partiets vælgere traditionelt har været mere EU-skeptiske end partiets officielle politik (Hansen, 2008; Bhatti og Hansen, 2009). Det er dog bemærkelsesværdigt, at partiet i 2009 uden Poul Nyrup Rasmussen kun klarede sig 3,7 procentpoint dårligere end ved de tilstødende folketingsvalg. Socialdemokraternes tilslutning ved 2009 var ca. 2 procentpoint bedre end gennemsnittet af alle tidligere EP-valg fraregnet det exceptionelle 2004-valg, om end den helt store årsag til den relative forbedring er, at partiets vægtede folketings-tilslutning var 9 procentpoint lavere i 2009 end ved de fem første EP-valg. Med andre ord har partiet haft en kraftig landspolitisk tilbagegang og en svag fremgang til EP-valg.

Venstre har ved de sidste fire valg ikke kunnet matche deres landspolitiske opbakning til EP-valg. Partiet har oplevet en vis fremgang over tid, men ikke så stærk, som vi har set landspolitisk. Sammenligner vi de to første med de to seneste EP-valg, er partiet gået ca. 6 procentpoint frem, mens fremgangen til folketingsvalg har været på næsten 16 procent-

point. Ved de to seneste valg (hvoraf det ene dog var det Socialdemokratiske kanonvalg i 2004) har Venstre således overtaget Socialdemokraternes rolle som det parti, der klarer sig relativt dårligst ved EP-valg, når man sammenligner med den landspolitiske tilslutning. Der synes generelt at være en tendens til, at de store partier har det svært ved EP-valg. Hvis vi fraregner partier, der ikke stillede op til begge valgtyper, er korrelationen mellem den vægtede partistørrelse til folketingsvalg og den relative tilslutning fra tabel 3 på -0,69 (dog kun -0,16 hvis procentvise forskelle anvendes i stedet for procentpoint). Faktisk er Socialdemokratiets 2004-valg det eneste eksempel på et parti, der får over 16 procent af stemmerne til folketingsvalg, og som samtidig klarer sig endnu bedre til EP-valg. Man kunne have forestillet sig, at de små partier ville have det sværest grundet taktisk stemmeafgivning som konsekvens af den store naturlige spærregrænse til EP-valg, men denne faktor svækkes sandsynligvis betragteligt af muligheden for valgforbund, som mindsker stemmespild generelt. En faktor, der virker til ulempe for de store ja-partier, kan være, at de favner meget bredt, og derfor har mange EU-skeptikere blandt deres støtter.

Et interessant nybrud er, at Dansk Folkeparti ved valget i 2009 med mere end en fordobling fra 6,8 procent til 15,3 procent af stemmerne for første gang klarede sig bedre til EP-valg i forhold til folketingsvalg. Traditionelt har partiet og tidligere Fremskridtspartiet fået en betydelig lavere stemmeandel til EP-valg.

Som nævnt i forbindelse med Socialdemokratiets unikke valgresultat i 2004, kunne de deskriptive mønstre tyde på, at personfaktoren betyder meget til EP-valg, da alle vælgere kan stemme på de samme kandidater, således at en stærk kandidat alt andet lige kan trække flere stemmer. Indikationer på en personeffekt kan genfindes hos andre partier. Eksempelvis opnåede Radikale Venstre både absolut og relativt set sin største tilslutning ved 1994- og

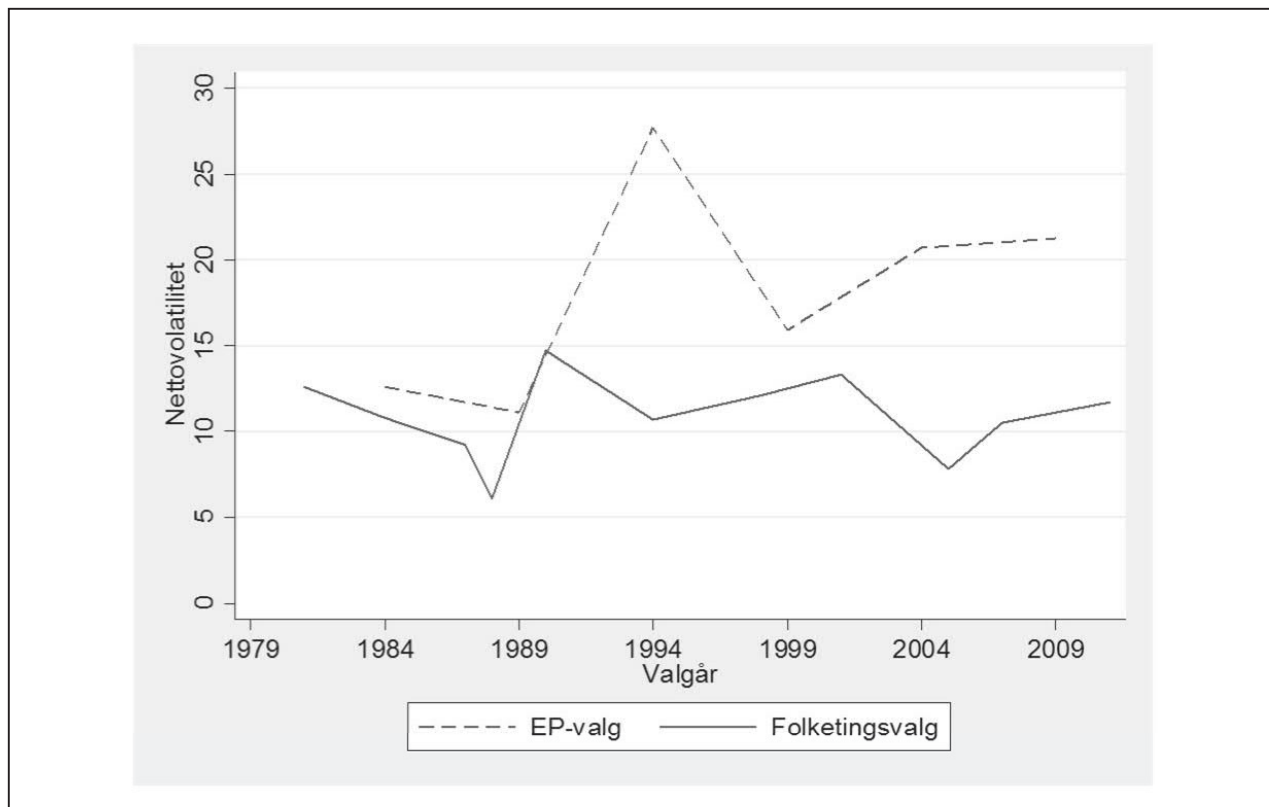
1999-valget, hvor Lone Dybkjær stillede op. Centrum-Demokraterne opnåede sit bedste valg i 1989, da Erhard Jacobsen fik 116.875 personlige stemmer, og partiet klarede sig betydelig bedre, da Mimi Jacobsen var spidskandidat i 1999, end da Peter Duetoft var det i 1994. Andre eksempler er Venstres bedste valg i 1999, der skete med Bertel Haarder som spidskandidat eller Dansk Folkepartis førnævnte fremgang i 2009, der opstod med Morten Messerschmidt som spidskandidat.

Vælgervandringerne og den folketingspolitiske valgvind

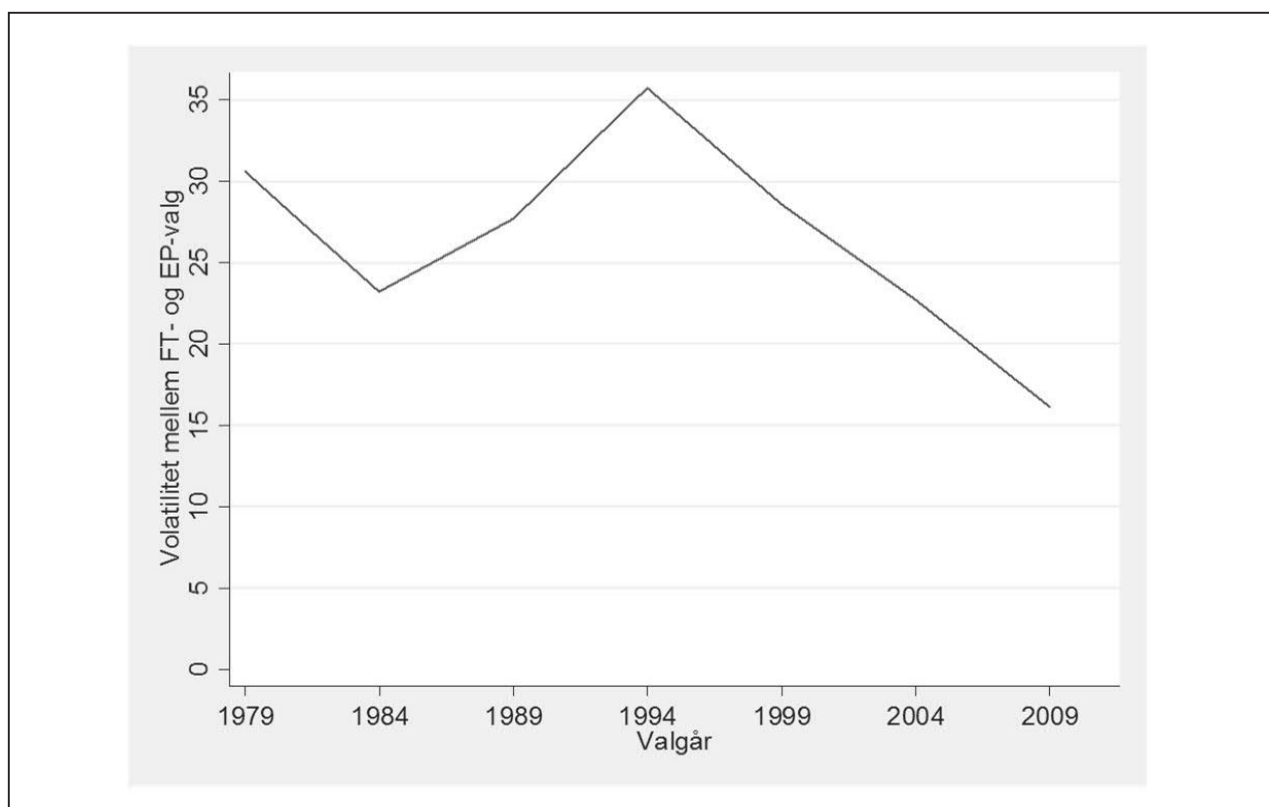
Et interessant spørgsmål er, hvor store vælgervandringer der er fra et EP-valg til den næste. Umiddelbart kunne man forestille sig, at man har flere partiskift blandt vælgerne til EP-valg end til folketingsvalg, da der er længere tid mellem valgene (5 år versus maksimalt 4 år). Desuden gør valgsystemet, at enkeltpersoner potentielt kan flytte valgresultatet mere, hvorfor valgresultatet kan ændre sig betragteligt fra EP-valg til EP-valg, hvis kandidatfeltet ændrer sig. Endvidere er valgdeltagelsen typisk kun omkring 50 procent til EP-valg (2009-valget undtaget), hvilket måske også kan bidrage til flere vælgervandringer. Vi beregner vælgervandringerne som nettovolatiliteten, eller Pedersens Indeks som det er kendt i litteraturen (Pedersen, 1979). Det er summen af de absolutte forskelle i partiernes tilslutning fra et valg til det næste divideret med to. På den måde giver målet for nettovolatilitet en indikator med stærk reliabilitet for niveauet af vælgervandringer fra valg til valg. Niveauet er typisk mindre end for bruttovolatiliteten, som også indfanger de vandringer, som ophæver hinanden ved, at nogen vælgere forlader et parti, mens andre kommer til. Bruttovolatilitet kan kun måles ved spørgeskemaundersøgelser, som sjældent er tilgængelige i forbindelse med EP-valg, hvorfor den ikke beregnes her.³ Normalt benyttes

tatet mere, hvorfor valgresultatet kan ændre sig betragteligt fra EP-valg til EP-valg, hvis kandidatfeltet ændrer sig. Endvidere er valgdeltagelsen typisk kun omkring 50 procent til EP-valg (2009-valget undtaget), hvilket måske også kan bidrage til flere vælgervandringer. Vi beregner vælgervandringerne som nettovolatiliteten, eller Pedersens Indeks som det er kendt i litteraturen (Pedersen, 1979). Det er summen af de absolutte forskelle i partiernes tilslutning fra et valg til det næste divideret med to. På den måde giver målet for nettovolatilitet en indikator med stærk reliabilitet for niveauet af vælgervandringer fra valg til valg. Niveauet er typisk mindre end for bruttovolatiliteten, som også indfanger de vandringer, som ophæver hinanden ved, at nogen vælgere forlader et parti, mens andre kommer til. Bruttovolatilitet kan kun måles ved spørgeskemaundersøgelser, som sjældent er tilgængelige i forbindelse med EP-valg, hvorfor den ikke beregnes her.³ Normalt benyttes

Figur 1: Nettovolatilitet til EP-valg og Folketingsvalg (1979-2009)

Figur 2: Nettovolatilitet mellem EP-valg og det foregående folketingsvalg (1979-2009)

nettovolatiliteten til at sige noget om ustabiliteten (niveauet af vælgervandringer) fra et valg til det næste (Bengtsson o.a., 2014). Vi udvider her (figur 2) til også at sammenligne partitilslutning på tværs af valgtipe. Dvs. at vi udregner nettoforskellen mellem EP-valg og folketingsvalg for at få en indikator for ensartetheden mellem de to valg. Vi starter dog med i Figur 1 at vise nettovolatiliteten til henholdsvis EP- og folketingsvalg.

Figur 1 bekræfter tesen om højere EP-volatilitet relativt til den, vi ser ved folketingsvalg. Gennemsnitligt over perioden ligger EP-volatiliteten (18,2) ca. to tredjedele højere end folketingsvolatiliteten (10,9), når man sammenligner alle folketingsvalg i perioden 1977-2011 med samtlige EP-valg i samme periode. EP-volatiliteten har særligt været høj siden 1994-valget, idet der siden 1999 kun har været en nettovolatilitet på under 20. Ved valgene i 1994, 2004 og 2009 var

volatiliteten højere end ved noget folketingsvalg siden Jordskredsvalget i 1973 (Nielsen og Thomsen, 2003; Stubager o.a., 2013). 1994-valget, hvor JuniBevægelsen stormede ind med 15,2 procent af stemmerne, og Radikale Venstre gik dramatisk frem, sandsynligvis båret af Lone Dybkjærs kandidatur, nærmer sig med sine 27,7 nettoforskydninger de 29,1 ved Jordskredsvalget. At det netop blev 1994-valget, der er danske EP-valgs svar på Jordskredsvalget, skal ses i sammenhæng med, at valget lå et år efter folkeafstemningen om Edinburgh-aftalen, der mobiliserede betydelig folkelig EU-modstand. Den høje volatilitet i 2004 og 2009 kan dels være drevet af Nyrups kandidatur i 2004 og efterfølgende beslutning om ikke at genopstille i 2009 og dels nej-bevægelsernes kraftige tilbagegang og Dansk Folkepartis kraftige fremgang.

Vi har ovenfor set, at EP-valg er mere volatile end folketingsvalg. Men hvor meget minder

valgresultaterne til de to valg egentlig om hinanden? Vi undersøger det ved at udregne nettovolatiliteten mellem et givent EP-valg og det foregående folketingsvalg. Idet vi er interesserede i, hvor meget valgene minder om (eller er forskellige fra) hinanden, inkluderer vi alle partier i beregningerne, såfremt de stiller op til mindst en af valgtypene. Resultaterne er afbilledet i figur 2.

Gennemsnitligt har nettovolatiliteten mellem de to valgtyper været på 26,4, hvilket altså implicerer, at mindst en fjerdedel af vælgerne, der stemte, skulle ændre deres kryds for at kunne komme fra folketingsresultatet til det efterfølgende EP-resultat. At nettovolatiliteten mellem folketingsvalget og det efterfølgende EP-valg i figur 2 er højere end mellem valg af samme type (to EP-valg eller to folketingsvalg) i figur 1, er ikke overraskende, eftersom nej-bevægelserne kun stiller op til EP-valg og Enhedslisten kun til folketingsvalg, hvorfor partisystemerne ikke er helt ens.

Der er en tydelig tendens til faldende forskelle ved de seneste valg – dvs. at de to valgtyper gradvis er kommet til at minde mere om hinanden. Ved 1979 valget skulle der flyttes over 30 procent af vælgerne for at få en fuld overensstemmelse mellem EP-valget og landspolitik, mens der i 2009 kun var lidt over 16 procent. Det stemmer godt

overens med nej-bevægelsernes kraftige tilbagegang i 2004 og 2009 samt Dansk Folkepartis fremgang i 2009, således at partiet ikke længere underpræsterer til europæiske valg. Forskellen mellem de to valgtyper er under halv så stor i dag sammenlignet med 1994 – særlig drevet af udviklinger ved EP-valg. De største forskelle ved det seneste valg i forhold til folketingsvalg er tilstedeværelsen af Folkebevægelsen mod EU samt Venstre og Socialdemokratiets svagere tilslutning til EP-valg. I et fremadrettet perspektiv er det værd at bemærke, at Enhedslistens nationalpolitiske fremgang sandsynligvis vil bidrage til forskellen mellem de to valgtyper, eftersom Enhedslisten ikke stiller op til EP-valg.

Et er, hvor forskellige folketings- og EP-tilslutningen er absolut set. Noget andet er i hvor høj grad, der er en dynamisk sammenhæng mellem de to valg – altså om ændringer i den nationale opbakning er relateret til, hvor EP-tilslutningen ændrer sig fra valg til valg. Er det landspolitiske tendenser, der driver EP-valgene, som den internationale litteratur har fundet, og sådan som Thomsen (1997; 2007) har fundet, at det til dels er ved lokale valg, eller kører EP-valgene efter sin egen logik, for eksempel grundet de store potentielle personeffekter? I tabel 4 har vi søgt at forudsige forskellen mellem valgresultaterne ved to tilstødende EP-valg med ændringerne på

Tabel 4: Korrelationen (Pearsons r) mellem ændringer i den nationale tilslutning og ændringer i EP-valgresultatet

	1979-1984	1984-1989	1989-1994	1994-1999	1999-2004	2004-2009	Total
Alle partier							
Interpolerede valgresultater	0,89	0,85	0,06	0,85	-0,63	0,44	0,28
Meningsmålinger	0,88	0,63	0,16	0,86	0,48	0,76	0,53
Nej-bevægelser ekskluderet							
Interpolerede valgresultater	0,89	0,87	0,11	0,88	-0,69	0,47	0,33
Meningsmålinger	0,88	0,64	0,27	0,88	0,53	0,83	0,62

Note: Meningsmålingsresultaterne er baseret på Søren Risbjerg Thomsens vægtede gennemsnit for valgene fra 1994 og frem, mens tallene for 1979-1989 baserer sig på et gennemsnit af de to nærmeste Gallupmålinger. Kun partier, der stillede op til EP-valg i mindst et år i sammenligningen, er inkluderet i analysen.

nationalt niveau. Vi har lavet to overordnede versioner af beregningerne. I øverste række er den nationale ændring baseret på interpolerede valgresultater. I den anden række har vi anvendt ændringerne i tilslutningen i meningsmålingerne mellem de to valgtidspunkter. Desuden har vi nederst i tabellen gentaget beregningerne uden nej-bevægelserne, da disse kun stiller op til EP-valg, og således næsten pr. automatik trækker korrelationen ned. Deskriptiv statistik for de variable, der indgår i beregningerne, kan ses i appendiksets tabel A1.

Som det fremgår, er der en sammenhæng mellem ændringer i resultaterne til EP-valg og den nationale støtte, uanset hvilken målemetode man anvender. Måske ikke overraskende er korrelationerne dog størst, når der anvendes meningsmålinger, da disse tager højde for fluktuationer i støtten mellem valgene (mest markant i 2004, hvor valgets store vinder, Socialdemokratiet, klarede sig godt i meningsmålingerne omkring EP-valget, selv om de endte med at gå en smule tilbage ved folketingsvalget i 2005). Den samlede korrelation på tværs af de syv valg for samtlige partier er 0,53 svarende til, at 28 procent af variationen til EP-valg kan forklares af ændringerne i den nationale opbakning mellem valgene. Selv om nationalpolitik spiller en stor rolle, er der dog også rigelig plads til andre faktorer.

Korrelationerne bliver højere, hvis man som nederst i tabel 4 ikke medtager nej-bevægelserne i beregningerne. Anvendes de meningsmålingsbaserede forskelle, stiger korrelationen til 0,62, hvilket hænger sammen med, at nej-bevægelsernes nationale tilslutning altid ligger på 0, da de ikke opstiller til Folketinget. Folketingsvalg kan således forklare 28 procent af variansen i EP-valg generelt og hele 38 procent af variansen for de partier, der stiller op til begge typer valg. En af grundene til at korrelationen mellem ændringerne i meningsmålingerne og valgresultatet ikke er

endnu stærkere, kan være den potentielle personfaktor ved EP-valg. For at undersøge det nærmere kodede vi for hvert valg, om hvert partis spidskandidat var tidligere minister (=1), tidligere partiformand (=2), tidligere statsminister (=3) eller ingen af delene (=0) (se Hobolt og Høyland, 2011 for en lignende operationalisering).⁴ I lighed med de øvrige ændringsvariable udregnes differencen i værdierne på variabelen fra valg til valg, således at Socialdemokratiet f.eks. får værdien -3 ved valget i 2009, hvor Dan Jørgensen (=0) afløste Poul Nyrup Rasmussen (=3). Vi tilføjer også en indikator for ændringer i, om partiet er i regering (er gået ud af regering siden sidste valg=-1, er uændret i regering eller opposition=0, er gået fra opposition til regering=1), da den internationale litteratur, som tidligere nævnt, peger på, at regeringspartier straffes til EP-valg. Som i tabel 4 estimeres modellerne både med og uden nej-bevægelserne, da de kun stiller op til EP-valg. Deskriptiv statistik for de variable, der indgår i beregningerne, kan ses i appendiksets tabel A1.

Tabel 5 bekræfter personeffektens store betydning. Trods den forholdsvis simple kodning, hvor vi har delt spidskandidaterne op i fire grupper ud fra deres tidligere formelle positioner, er den bivariate spidskandidateffekt næsten lige så stor som effekten af ændringerne i meningsmålingsmålingerne (som dog også er påvirket af målefejl grundet den statistiske usikkerhed i målingerne). En ændring i om et parti er i regering, har som forventet en negativ tendens, men er dog ikke signifikant individuelt. Model 4 afslører endvidere, at inklusion af alle faktorer i modellen forbedrer forklaringskraften betydeligt. Således kan næsten 47 procent af variansen i valgresultatet over tid forklares af de tre uafhængige variable – og primært den landspolitiske valgvind og styrken på spidskandidat (inkluderes de to variable alene forklares 45 procent) – når vi ser på alle partier. Ekskluderer vi nej-bevægelserne fra modellen øges vores forklarede varians endda til 65 procent

Tabel 5: Prædiktions af ændring af EP-resultat ud fra ændringer i FT-opbakning og ændring i spidskandidatstyrke (samlet fra 1979-2009). OLS-regressioner

	Alle partier				Nej-bevægelser ekskluderet			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Δ FT-opbakning	0,57*** (0,12)	–	–	0,46*** (0,10)	0,57*** (0,100)	–	–	0,46*** (0,079)
Δ spidskandidatstyrke	–	2,51*** (0,53)	–	1,97*** (0,48)	–	2,51*** (0,46)	–	1,98*** (0,36)
Δ regeringsdeltagelse	–	–	-1,79 (1,15)	-1,35 (0,88)	–	–	-1,79 (1,06)	-1,35* (0,66)
Konstant	-0,034 (0,53)	0,081 (0,54)	0,0016 (0,62)	0,035 (0,47)	0,17 (0,50)	0,31 (0,50)	0,22 (0,62)	0,25 (0,38)
N	63	63	63	63	53	53	53	53
R ²	0,28	0,27	0,038	0,47	0,39	0,37	0,053	0,65
F-statistik	23,6	22,0	2,43	17,2	32,2	30,0	2,86	30,1
RMSE	4,23	4,27	4,89	3,70	3,62	3,67	4,50	2,80

Koefficienterne er de standardiserede betakoefficienter. Standardfejl i parenteserne, *p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001. Kun partier der stillede op til EP-valg i mindst et år i sammenligningen, er inkluderet i analysen. Wooldridge test for autokorrelation har p>0,05 i alle modeller.

(63 procent for den landspolitiske valgvind og personfaktoren alene), mens effektstørrelserne er stort set uændrede. Dog bliver effekten af regeringsmedlemskab signifikant med en effekt, der implicerer, at man alt andet lige mister 1,4 procentpoint i opbakning, når man går fra opposition til regering, selv om vi har taget højde for den generelle indvirkning, dette kan have på ens nationale opbakning. Effektstørrelserne for den landspolitiske effekt og personfaktoren er betragtelige. Koefficienten for FT-opbakning på 0,46 svarer til, at hver gang et parti på nationalt plan går 1 procentpoint frem, øges dets opbakning til EP-valget med 0,46 procentpoint. Det svarer altså nogenlunde til, hvad vi ved fra kommunalvalg (f.eks. Thomsen, 2007), hvor den landspolitiske valgvind slår igennem med halv kraft. Hvis et parti står til at gå 5 procentpoint frem til folketingsvalg, vil det gennemsnitligt gå ca. 2½ procentpoint frem ved EP-valget. Modsat hvis et parti står til at gå tilbage med 5 procentpoint nationalt, vil man kunne forvente, at partiet ved EP-valget vil gå tilbage med 2½ procentpoint. Koefficien-

ten på spidskandidatvariablen implicerer, at et trin stærkere spidskandidat giver omkring 2 procentpoint mere i opbakning. Det svarer til, at en tidligere partileder alt andet lige øger opbakningen med 4 procentpoint.

Det personlige valg

Ovenfor har vi vist, at personfaktoren har stor betydning til EP-valg, hvilket giver mening set i lyset af valgsystemet. Der er derfor grund til at dvæle lidt mere ved de personlige stemmer. Den personlige stemmeandel til EP-valg har i gennemsnit ligget på omkring 73 procent (78,5 procent ved de seneste fire valg) mod 48 procent ved folketingsvalg siden 1977 (49,4 procent ved de seneste fire valg). Den personlige stemmeandel minder således langt mere om kommunalvalg (hvor gennemsnittet 2001-2009 var 75,9 procent), hvor vælgerne sandsynligvis ofte har lokalt kendskab til kandidaterne. At vælgerne kan stemme på de samme kandidater over hele landet, betyder naturligvis, at de absolutte personlige stemmetal er væsentlig højere til EP-valg end til de øvrige valg. Eksempelvis

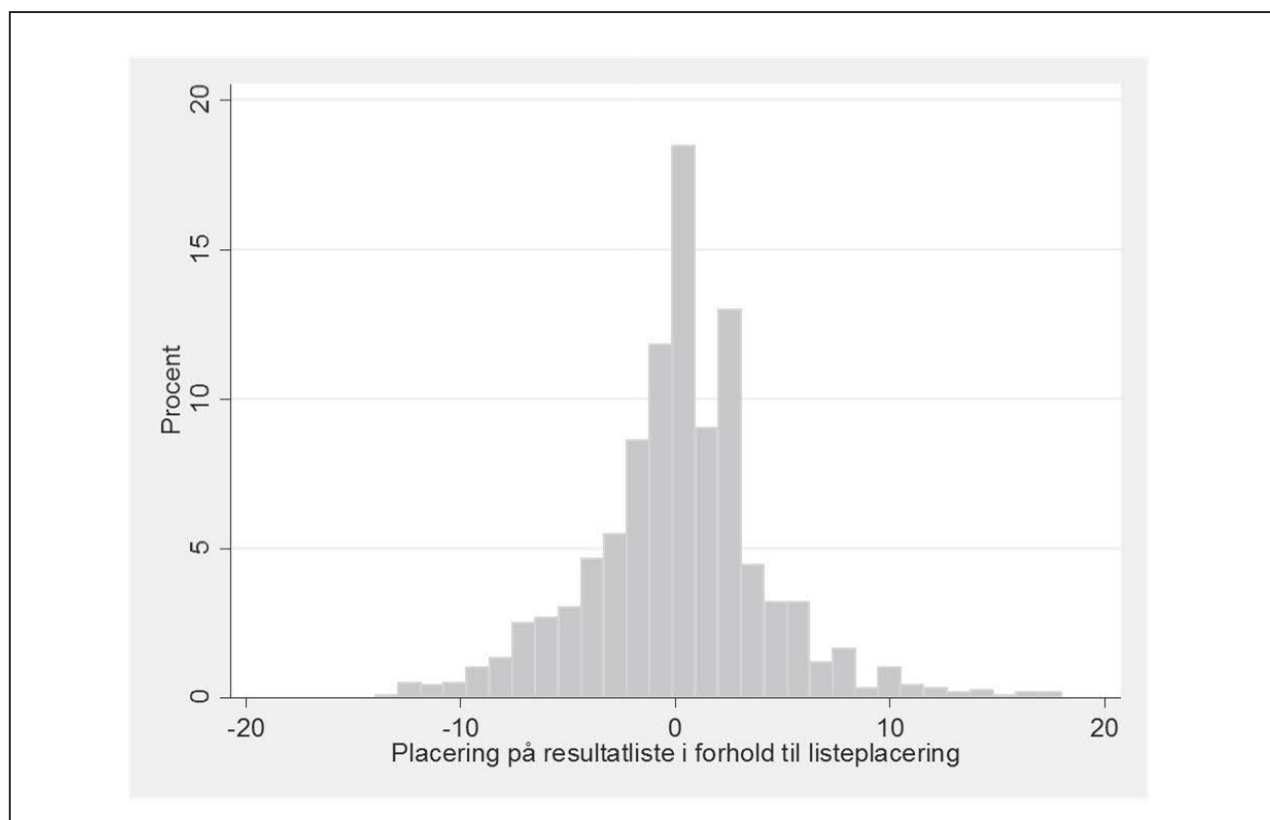
fik topscoren ved EP-valget i 2009, Morten Messerschmidt, 284.500 personlige stemmer, mens topscorerne ved Folketingsvalget i 2011 (Lars Løkke Rasmussen) og kommunalvalget i 2009 (Nicolai Wammen) fik henholdsvis 56.285 og 38.608 stemmer trods højere valgdeltagelse til (især) folketingsvalg. Relativt til antal gyldige stemmer i valgområdet fik Wammen (25 %) og Løkke Rasmussen (20 %) dog flere stemmer end Messerschmidt (12 %). Faktisk fik spidskandidaterne for alle partier med mindst et mandat over 100.000 personlige stemmer ved det seneste EP-valg, og De Radikales Sofie Carsten Nielsen opnåede ikke indvalg trods 56.104 personlige stemmer (Thomsen, 2014).

Hvordan klarer de forskellige typer af kandidater sig til valgene? I det følgende ser vi på, hvordan kandidaterne bliver prioriteret af vælgerne i forhold til partierne – hvem der

bliver rykket op og ned af vælgerne. Tidligere undersøgelser fra en kommunal kontekst viser, at kvinder har en lille tendens til at blive rykket lidt op af listen af vælgerne (f.eks. Kjær, 1997; Kjær, 2007). Især den første kvinde på listen prioriteres bedre af vælgerne, end hendes placering på listen vil afstedkomme, hvilket kunne tyde på, at nogle vælgere har præferencer for kvindelige kandidater. Modsat nedprioriterer vælgerne den første unge kandidat ved kommunalvalget (Hansen og Hoff, 2013).

For at undersøge prioriteringen ved EP-valg kodede vi listeplacering, resultatplacering, kandidat kvalitet (efter samme kodning som i tabel 5), køn og alder – herunder variable for første kvinde og første unge kandidat (18-28årige⁵) på listen – for samtlige 1.198 kandidater, der stillede op til EP-valgene 1979-2009 (kodningen tager udgangspunkt

Figur 3: Fordeling af resultatplacering i forhold til listeplacering

i data fra Wagner (2009), Thomsen (2014), samt de officielle redegørelser for valgene⁶). Vi ekskluderede efterfølgende kandidater, der er stillet op på en alfabetisk liste, men beholder partilisteopstillede. Vi starter med et deskriptivt overblik over, hvordan kandidaterne klarede sig til valget i forhold til deres listeplacering (dvs. det nummer kandidaten har på listen, hvor nummer et er spidskandidaten). En positiv værdi indikerer, at en politiker blev prioriteret mere positivt af vælgerne (dvs. resultatplaceringen er bedre end listeplaceringen) end af partiet, mens en negativ værdi indikerer, at man endte lavere, end ens listeplacering ville tilsige.

Omkring 19 procent af kandidaterne bevægede sig hverken op eller ned af listen, hvilket er lidt mindre, end hvad vi ser ved kommunalvalg, hvor henholdsvis 24 procent og 26 procent havde samme placering (dvs. resultatplacering=listeplacering) i 2005 og 2009 (Kjær, 2007; Bhatti og Hansen, 2009: 350). En smule færre bevæger sig op af listen end ned, hvilket skyldes, at der er flere, der tager store spring opad end nedad. Standardafvigelsen er over 4. Med andre ord er der en pæn bevægelse op og ned af listerne. Kvinderne udgjorde lidt over 30 procent af kandidaterne. De var gennemsnitligt opstillet som nr. 8,6 og endte gennemsnitligt som nr. 7,6. 47 procent af kvinderne bevægede sig op ad listen, mens 31 procent bevægede sig ned. Mændene blev opstillet lavere på listerne (10,1) og endte endnu lavere (10,6). 35 procent af mændene bevægede sig op, mens 48 procent bevægede sig ned. Vi ser altså, som til kommunalvalg (tendensen er endda noget kraftigere til EP-valg, idet den er relativ beskeden til kommunalvalg), at kvinderne bliver prioriteret op ad vælgerne, mens det omvendte gør sig gældende for mændene (Kjær, 1997; Kjær, 2007). Der er også en svag tendens til, at første kvinde klarer sig godt. Hun stiller op som nr. 2,3 og bliver prioriteret som nr. 2,1 af vælgerne. Der er dog lige mange, der rykker op og ned af listen. Ser vi på alder,

er der en tendens til, at de unge kandidater rykker ned. F.eks. rykker de under 29-årige gennemsnitligt 0,4 pladser ned (48 procent rykker ned mod 39 procent op), mens de over 50-årige gennemsnitligt rykker 0,4 pladser op (37 procent rykker ned og 41 procent op). De unge kandidaters nedprioritering gælder også for den første unge kandidat på listen, som gennemsnitlig rykker 1,4 pladser ned. At de unge kandidater nedprioriteres, kan skyldes, dels at ungdomspartierne er gode til at placere deres kandidater relativt højt på listerne, og dels at de er relativt ukendte, og at det ikke er muligt i stemmeboksen at identificere de unge kandidater (som det er via navn i relation til nydanskere og kvinder) (Hansen og Hoff, 2013).

Nedenfor undersøger vi faktorerne i en multivariat model. F.eks. er det interessant, om den gode præstation af øverste kvinde på listen blot skyldes den generelle kønseffekt. Vi inkluderer kandidaternes listeplacering i modellerne (19 dummyvariable for specifik listeplacering), eftersom der naturligt vil være en loftseffekt for højtplacerede kandidater, som således vil have svært ved at forbedre deres placering. Den afhængige variabel i modellerne er en kontinuer variabel, der angiver, hvor mange placeringer en kandidat er gået frem eller tilbage (se figur 3 for den univariate fordeling af variabelen og tabel A2 i appendikset for deskriptiv statistik for alle variable, der indgår i modellerne).

Tager man højde for listeplacering, går første kvinde på listen gennemsnitligt 1,25 pladser frem i forhold til mænd (model 1), mens der ikke er nogen effekt ved at være første unge. Når vi i model 2 inkluderer alder og den generelle kønseffekt, forsvinder effekten af at være første kvinde dog, hvilket indikerer, at den blot reflekterer en generel kønseffekt (hvilket ikke er tilfældet for kommunalvalg). Kvinder går to pladser frem fra deres listeplacering til resultatplacering, når man sam-

*Tabel 6: Prædiktion af forskel mellem resultatplacering og listeplacering
(positive værdier angiver højere resultatplacering end listeplacering og omvendt)*

	(1)	(2)	(3)	(4)
	OLS	OLS	Ordinal logit	Logistisk regression
Første kvinde	1,25*** (0,28)	-0,18 (0,37)	0,12 (0,25)	1,42* (0,65)
Første unge (18-28 år)	-0,45 (0,50)	-0,24 (0,50)	0,025 (0,27)	-0,68 (1,04)
Køn (mand)	–	-2,00*** (0,27)	-0,91*** (0,16)	-0,15 (0,46)
Alder i år	–	0,011 (0,010)	0,0059 (0,0057)	0,028 (0,017)
Kandidatkvalitet		1,15*** (0,34)	0,53*** (0,13)	1,27* (0,60)
Dummies for listeplacering	Ja	Ja	Ja	Ja
Konstant	-0,45*** (0,13)	2,71*** (0,66)	–	-4,69*** (1,23)
N	1.184	1.184	1.184	490
R2/pseudo- R2	0,26	0,30	0,11	0,33
F-statistik/Chi2	16,9	19,3	194,5	115,0
RMSE	3,65	3,55	–	–

Der er angivet de ustandardiserede koefficienter til hver regressionsform. Klyngerobuste standardfejl på kandidatniveau i parenteserne. * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$. Model 4 inkluderer også en dummy for, om kandidaten ville være blevet indvalgt, hvis vedkommende havde opnået samme resultatplacering som listeplacering. Bemærk at N er lavere i model 4 grundet frafald af partier, der ikke havde mindst en kandidat indvalgt, samt perfekt prædiktion af 320 observationer.

menligner med mænd. Kvinder bliver således prioriteret op af vælgerne.

Dummyvariablene for listeplacering (ikke vist) har ikke overraskende betydelig effekt, hvilket reflekterer lofts- og gulveffekterne. Har man for eksempel en listeplacering på 20 (den lavest mulige listeplacering til EP-valg), kan man kun gå frem eller opnå uændret placering. Har man en listeplacering på 1, gør det modsatte sig gældende. Ekskluderede man listeplacering, ville man finde en signifikant negativ effekt af at være første kvinde i model 2, eftersom man så ikke vil tage højde for, at første kvinde typisk befinder sig højt

oppe på listen, og således har lettere ved at gå tilbage end frem.

I model 3 tester vi en version af modellen, hvor den afhængige variabel angiver, hvorvidt kandidaten går frem (=1), ikke bevæger sig (=0) eller går tilbage på listen (= -1) ved hjælp af ordinal logistisk regression. Variablenes signifikansniveauer er uændrede. Endelig tester vi i model 4 effekten af de undersøgte variable, hvis vi kun ser på kandidaternes evne til at blive valgt ind (en binomial logistisk regression, hvor den afhængige variabel er en dummy for, hvorvidt kandidaten blev indvalgt). Her finder vi ingen generel kønseffekt, men at første kvinde har ca. 10

procentpoint større sandsynlighed for at blive indvalgt (beregnet med gennemsnitlige marginale effekter), når vi tager højde for listeplacering, og om hun burde være valgt ind ud fra sin listeplacering.

Prognose for fremtidens valg?

Vi har undersøgt generelle stemmemønstre til EP-valg, vælgervandringerne mellem EP-valg, og mellem EP-valg og folketingsvalg samt overordnede træk i den personlige stemmeafgivning. Vi har fundet, at der er betydelige forskelle i partisystemet til folketingsvalg og EP-valg, om end disse forskelle er blevet mindsket over tid som konsekvens af nej-bevægelsernes tilbagegang. Vi har også vist, at EP-valg er mere volatile end folketingsvalg. Vi har vist, at den landspolitiske valgvind fra folketingsvalgene i gennemsnit fra 1979 til 2009 slår igennem med halv kraft på EP-valget. Denne valgvind står dog ikke alene, men suppleres af en stærk personfaktor. Erfarne og kendte spidskandidater får ofte meget flotte personlige valgresultater til EP-valget blandt andet, fordi de kan trække stemmer fra hele landet, og selv med en forholdsvis simpel kodning af personfaktoren er effekten lige så stor som den landspolitiske valgvind. Der synes også at være en tendens til, at det koster på EP-opbakningen at komme i regering, hvilket tyder på, at vælgerne bruger EP-valget til at straffe en siddende regering. Endelig så vi nærmere på de personlige stemmer og fandt, at kvinder generelt rykker længere op ad listen, når vi sammenligner med mænd.

Fundet af den landspolitiske valgvinds indflydelse på EP-valg stemmer godt overens med de generelle fund i den internationale litteratur på tværs af landene, som har vist, at andenordensvalg er meget styret af førsteordensvalg. Det samme gælder fundet om, at det at komme i regering indvirker negativt på opbakningen ved valget, og at partier med de mest landspolitiske erfarende kandidater præsterer bedst.

Ser vi frem mod valget i 2014, finder vi det særlig interessant, om trendene ved de seneste valg varer ved. Vil vi for eksempel se, at nej-bevægelsernes nedtur fortsætter, og vil partisystemet komme stadig tættere på det, vi kender til folketingsvalg? Vil partierne i den nuværende regering blive straffet? Fortsætter Dansk Folkepartis gode resultater fra sidste EP-valg, og vil Venstre stadig have svært ved at leve op til sin nationale succes?

Kan man bruge resultaterne i denne artikel til at forudsige noget ved det kommende eller andre fremtidige EP-valg? Det har ikke været formålet med artiklen, men givet de fundne sammenhænge er det oplagt, at den landspolitiske valgvind og spidskandidaternes styrke er stærke faktorer, der kan påvirke valgresultaterne. Der er dog også mange andre faktorer, som vi ikke har beskæftiget os med, der potentielt kan påvirke resultatet betydeligt. For det første er der dagsordenen ved EP-valget. Hvis valgkampen er meget præget af diskussionen om mere eller mindre europæisk integration, kunne man forestille sig, at de partier som er mest skeptiske overfor det europæiske samarbejde, Dansk Folkeparti og Folkebevægelsen mod EU, kan høste en fordel, da der stadig er en udpræget skepsis overfor EU blandt alle partiers vælgere. Dette kan potentielt blive særlig aktuelt ved 2014-valget, hvor der afholdes en afstemning om patentdomstolen samtidig med EP-valget. For det andet er valgdeltagelsen lidt af en joker. Normalt ligger valgdeltagelsen på ca. 50 procent ved EP-valg, men ved at lægge folkeafstemninger samtidig vil der være mulighed for at få endnu flere vælgere op ad sofaen, som vi så det i 2009 med folkeafstemningen om tronfølgeloven. Det er svært at forudsige, hvordan disse ekstra stemmer fordeler sig blandt EP-kandidaterne. Endelig skal der i forhold til mandatfordelingen, som vi har undladt at se nærmere på her, nævnes den generelt komplicerende faktor, at det er muligt for partierne at indgå i valgforbund. Det betyder reelt, at hvis stemmer hos et parti ikke

bruges, vil de overskydende stemmer kunne hjælpe de andre partier i valgforbundet med at sikre deres mandat. Det i kombination med den høje naturlige spærregrænse gør, at mindre til moderate frem- og tilbagegange ikke nødvendigvis giver sig til udslag i en ændret mandatfordeling.

Noter

1. Vi vil gerne takke den anonyme reviewer for gode og konstruktive kommentarer. Eventuelle fejl og mangler er naturligvis forfatterens ansvar alene.
2. Beregningen er sket ved at vægte tilslutningen ved de to folketingsvalg med: $Vægt1=1-(FT1/(FT1+FT2))$ og $Vægt2=1-(FT2/(FT1+FT2))$, hvor »Vægt« variablene angiver vægten af de to valg, FT1 er antal dage mellem EP-valget og det forudgående folketingsvalg, mens FT2 er antal dage mellem EP-valget og det efterfølgende folketingsvalg. Hvis eksempelvis der var henholdsvis 100 og 900 dage mellem de to folketingsvalg og EP-valget, vægter folketingsvalg 1: $Vægt1=1-(100/(100+900))=1-0,1=0,9$, mens det andet folketingsvalg vægtet: $Vægt2=1-(900/(100+900))=1-0,9=0,1$. Den 9 gange højere vægt for det første valg er i overensstemmelse med, at afstanden mellem første valg og EP-valget er 1/9 af afstanden mellem det andet valg og EP-valget.
3. European Election Study indeholder typisk spørgsmål omkring stemmeadfærd til et netop overstået EP-valg, det seneste folketingsvalg og nuværende partipræference, men spørger ikke til det foregående EP-valg, hvilket umuliggør at lave vandringsmatricer på individuelt niveau.
4. Mogens Glistrup er givet værdien 0 i 1984, da han kort tid før i 1983 blevet idømt tre års fængsel af Højesteret, og næppe kunne betragtes som en stærk kandidat. For nej-bevægelserne har lederne alle år fået værdien 0, da der her er langt større automatik i, at partilederen stiller op end for de øvrige partier.
5. Vi anvender aldersinddelingen fra Hansen og Hoff (2013).
6. Vi skylder i den forbindelse en stor tak til Line Wagner for indsamling af redegørelserne samt adgang til hendes data om listespringere ved EP-valg. Se også hendes projekt om emnet for flere detaljer (Wagner, 2009).

Referencer

- Andersen, Johannes Lund, Ole Borre, Jørgen Goul Andersen og Hans Jørgen Nielsen, red., (1999), *Vælgere med omtanke: En analyse af folketingsvalget 1998*, Århus: Systime.
- Bengtsson, Åsa, Kasper Møller Hansen, Olafur Haronson, Hanne Marthe Narud og Henrik Oscarsson (2014), *The Nordic Voter: Myths of Exceptionalism*, Colchester: ECPR Press.
- Bhatti, Yosef og Kasper Møller Hansen (2009), »Valg til Europa-Parlamentet«, *Working paper series 2009/02*, Department of Political Science, University of Copenhagen.
- Bhatti, Yosef og Kasper Møller Hansen (2013) »Ny-danskernes repræsentation i kommunalbestyrelserne«, i Jørgen Elklit og Ulrik Kjær, red., *KV09 – Analyser af kommunalvalget 2009*, Odense: Syddansk Universitetsforlag, pp. 339-63.
- Borre, Ole og Jørgen Goul Andersen (1997), *Voting and political attitudes in Denmark, a study of the 1994 election*, Århus: Aarhus University Press.
- Brug, Wouter van der og Cees van der Eijk, red., (2007), *European elections & domestic politics, lessons from the past and scenarios for the future*, University of Notre Dame Press: Notre Dame, IN.
- Buch, Roger og Kasper Møller Hansen (2002), »The Danes and Europe: From EC 1972 to Euro 2000 – Elections, referendums and attitudes«, *Scandinavian Political Studies*, 25(1): 1-26.
- de Vreese, Claes og Mette Tobiasen (2007), »Conflict and identity: Explaining turnout and anti-integrationist voting in the Danish 2004 elections for the European parliament«, *Scandinavian Political Studies*, 30(1): 87-114.
- de Vries, Catherine, Wouter van der Brug, Marcel van Egmond og Cees van der Eijk (2011), »Individual and contextual variation in EU issue voting: The role of political information«, *Electoral Studies*, 30(1): 16-28.
- Goul Andersen, Jørgen og Kasper Møller Hansen (2013), »Vælgernes krisebevidsthed« i Rune Stubager, Kasper Møller Hansen og Jørgen Goul Andersen, red., *Krisevalg – Økonomien og folketingsvalget 2011*, København: DJØF-Forlag, pp. 137-162.
- Goul Andersen, Jørgen og Ole Borre, red., (2003), *Politisk forandring – Værdipolitik og nye skillelinjer ved folketingsvalget 2001*, Århus: Systime.
- Goul Andersen, Jørgen, Johannes Andersen, Ole Borre, Kasper Møller Hansen og Hans Jørgen

- Nielsen, red., (2007), *Det nye Politiske Landskab*, Århus: Systime Academic.
- Hansen, Kasper Møller (2008), »En gang modstander altid modstander«, *Kronik, Berlingske Tidende*, 10. maj.
- Hansen, Kasper Møller og Jens Hoff (2013), »Gør den kommunale kampagne en forskel?«, i Jørgen Elklit og Ulrik Kjær, red., *KV09: Analyser af kommunalvalget 2009*, Odense: Syddansk Universitetsforlag, pp. 137-158.
- Hansen, Kasper Møller og Rune Stubager (2013), »Økonomisk stemmeadfærd« i Rune Stubager, Kasper Møller Hansen og Jørgen Goul Andersen, red., *Krisevalg – Økonomien og folketingsvalget 2011*, København: DJØF-Forlag, pp. 115-136.
- Hix, Simon og Michael Marsh (2011), »Second-Order Effects Plus Pan-European Political Swings: An Analysis of European Parliament Elections Across Time«, *Electoral Studies*, 30(1): 4-15.
- Hobolt, Sara Binzer og Bjørn Høyland (2011), »Selection and Sanctioning in European Parliamentary Elections«, *British Journal of Political Science*, 41(3): 477-498.
- Jakobsen, Mogens, Regin Reinert og Søren Risbjerg Thomsen (2001), »Afstemningen om den fælles mønt – social baggrund og holdninger«, *Politica*, 33(1): 66-88.
- Kelstrup, Morten, Dorte Sindbjerg Martinsen og Marlene Wind (2012), *Europa i forandring – En grundbog om EU's politiske og retlige system*, 2. udg., København: Hans Reitzel.
- Kjær, Ulrik (1997), »Konsekvenser af den personlige stemmeafgivning« i Jørgen Elklit og Roger Buch Jensen, red., *Kommunalvalg*, Odense: Odense Universitetsforlag, pp. 295-308.
- Kjær, Ulrik (2007), »Kommunalpolitikkerne« i Roger Buch og Jørgen Elklit, red., *Nye kommunalvalg? Kontinuitet og forandring ved valget i 2005*, Odense: Syddansk Universitetsforlag, pp. 133-158.
- Marsh, Michael (1998) »Testing the Second-Order Election Model after Four European Elections«, *British Journal of Political Science Research*, 32(4): 211-223.
- Nielsen, Hans Jørgen og Søren Risbjerg Thomsen (2003) »Vælgervandringer«, i Jørgen Goul Andersen og Ole Borre, red., *Politisk forandring*, Århus: Systime, pp. 61-73.
- Pedersen, Mogens N. (1979), »The Dynamics of European Party Systems: Changing Patterns of Electoral Volatility«, *European Journal of Political Research*, 7(1): 1-26.
- Reif, Karlheinz (1984), »National Electoral Cycles and European Elections 1979 and 1984«, *Electoral Studies*, 3(3): 244-255.
- Reif, Karlheinz og Hermann Schmitt (1980), »Nine Second-Order National Elections. A Conceptual Framework for the Analysis of European Election Results«, *European Journal of Political Research*, 8(1): 3-44.
- Siune, Karen og Palle Svensson (1993), »The Danes and the Maastricht Treaty – the Danish EC Referendum of June 1992«, *Electoral Studies*, 12(2): 99-111.
- Stubager, Rune, Kasper Møller Hansen og Jørgen Goul Andersen, red., (2013), *Krisevalg – Økonomien og folketingsvalget 2011*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Thomsen, Søren Risbjerg (1997), »Den landspolitiske valgvind blæser også ved lokalvalgene«, i Jørgen Elklit og Roger Buch Jensen, red., *Kommunalvalg*, Odense: Odense Universitetsforlag, pp. 195-207.
- Thomsen, Søren Risbjerg (2007), »Landspolitiske og lokalpolitiske forklaringer på Kommunalvalg 2005« i Roger Buch og Jørgen Elklit, red., *Nye Kommunalvalg? Kontinuitet og forandring ved valget i 2005* Odense: Syddansk Universitetsforlag, pp. 159-189.
- Thomsen, Søren Risbjerg (2014), *Den danske valgdatabase*, lokaliseret: <http://valgdata.ps.au.dk/>
- Wagner, Line (2009), »Listespringer til Europa-Parlamentsvalg«, Institut for Statskundskab: Københavns Universitet.

Appendiks

Tabel A1: Deskriptiv statistik for variablene anvendt i tabel 4 og 5

	Gennemsnit	Standardafv.	Min.	Maks.	N
Alle partier					
Ændring i EP-opbakning	0,00	4,94	-11,10	16,10	63
Ændring i FT-opbakning (meningsmåling)	0,06	4,61	-10,90	14,30	63
Ændring i FT-opbakning (interpoleret)	0,02	3,51	-7,77	11,16	63
Ændring i spidskandidatstyrke	-0,03	1,02	-3,00	3,00	63
Ændring i regeringsdeltagelse	0,00	0,54	-1	1	63
Nej-bevægelser ekskluderet					
Ændring i EP-opbakning	0,22	4,58	-11,10	16,10	53
Ændring i FT-opbakning (meningsmåling)	0,08	5,03	-10,90	14,30	53
Ændring i FT-opbakning (interpoleret)	0,03	3,83	-7,77	11,16	53
Ændring i spidskandidatstyrke	-0,04	1,11	-3,00	3,00	53
Ændring i regeringsdeltagelse	0,00	0,58	-1	1	53

Tabel A2: Deskriptiv statistik for variablene anvendt i tabel 6

	Gennemsnit	Standardafv.	Min.	Maks.	N
Forskel ml. opstilling og resultatplacering	0	4,21	-14	18	1184
Første kvinde	0,057	0,23	0	1	1184
Første unge (18-28 år)	0,047	0,21	0	1	1184
Køn (mand)	1,69	0,46	1	2	1184
Alder i år	45,2	12,6	18	79	1184
Kandidatkvalitet	0,059	0,31	0	3	1184
Går frem eller tilbage	-0,040	0,90	-1	1	1184
Blev valgt ind	0,13	0,33	0	1	810
Burde blive valgt ind ud fra listeplacering	0,13	0,33	0	1	810